

Дата: 21.10.2021

Малець Наталя Олексіївна

Дисципліна: **Шрифти**

Група № 16

Урок № 7

Тема уроку: **Писемність Київської Русі**

Мета уроку: повторити та закріпити досягнення учнів за попередніми темами; уточнити та поглибити попередньо засвоєні знання, ознайомити учнів з шрифтами Київської Русі; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, тренувати увагу, пам'ять; виховувати професійну культуру, уважність, старанність, вміння зосереджуватися, приймати самостійно конструктивні рішення.

Матеріали уроку:

Писемність Київської Русі

Писемність Київської Русі з'явилась задовго до прийняття християнства, але свого системного розвитку набула в середині IX ст. після прийняття християнства та запровадження шрифту – кирилиці.

Кирилицею називається шрифт, створений візантійськими місіонерами Кирилом та Мефодієм. У 863 році Кирил (Костянтин) і Мефодій були направлені в Моравію для проповіді християнства.

Вони переклали на слов'янську мову чимало церковних книг, створивши для цього на основі грецького алфавіту фонетичну азбуку, доповнену новими літерами для звуків, які притаманні лише слов'янським народам, і знаками, яких не було у слов'ян. Це й було початком слов'янської писемності.

Кирилиця поширилася серед слов'янських народів. У X ст. це письмо було запроваджено в Київській Русі.

Заслугою Кирила був перший переклад Біблії на слов'янську мову.

Поряд з кирилицею існувала й інша азбука – глаголиця (рис. 42). З початком книгодрукування глаголицею було надруковано чимало церковних книг. Вона збереглась до початку XVI ст.

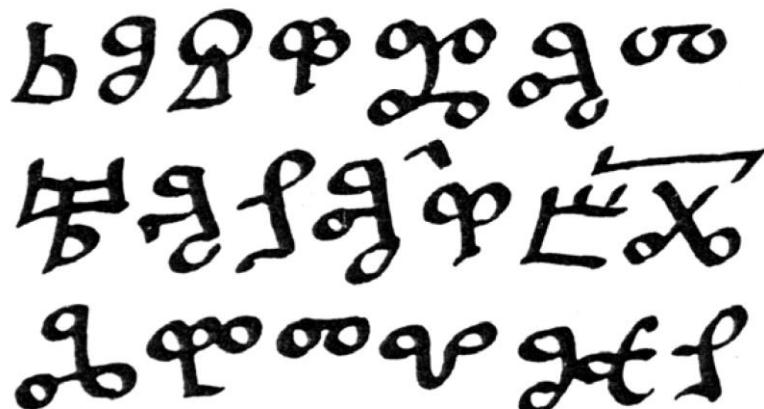

Рис. 42. Глаголиця, IX-XI ст.

В історії писемності Київської Русі виділяються такі головні накреслення кирилиці:

- з XI ст. — устав;
 - з XIV ст. — напівустав, який був зразком для першодрукарського шрифту в середині XVI ст.;
 - з XV ст. — скоропис, свого розквіту скоропис досяг у середині XVII ст.

Книгодрукування, а пізніше друкарська машинка, тіснили скоропис, каліграфію. Найбільш швидка рука не могла поспіти за “кулеметною чергою” досвідченої друкарки.

Мистецтво величезної художньої цінності приходило в упадок і вимидало. Але знайшлися ентузіасти, які зуміли в шаленому потоці бігу часу зберегти і відкрити знову красу каліграфії.

В'язь - з кінця XIV сторіччя. Своєрідний декоративний спосіб акцидентного письма, де рядок зв'язаний в єдиний рівномірний орнамент. Літери в'язі різні за розміром, іноді з'єднані в лігатури, слова — скорочені і написані без пауз, а міжлітерний простір заплетений орнаментом. В'яззю писали назви книг, титульні листи та назви розділів. У кінці XVII ст. в'язь стає замисловатою та важкочитаємою. В'язь використовується не тільки для оформлення книжок, але й на предметах побуту, шитті, в іконопису, на стінах храмів, на надмогильниках пам'ятниках (рис. 43-45).

Рис. 43. Зразки кутастої в'язі

Рис. 44. Фрагмент з святкової мінєї-в'язі

Рис. 45. Зразок в 'язі XVI ст.:
а – з лицевого літописного зведення;
б – з “Новгородського євангелія”

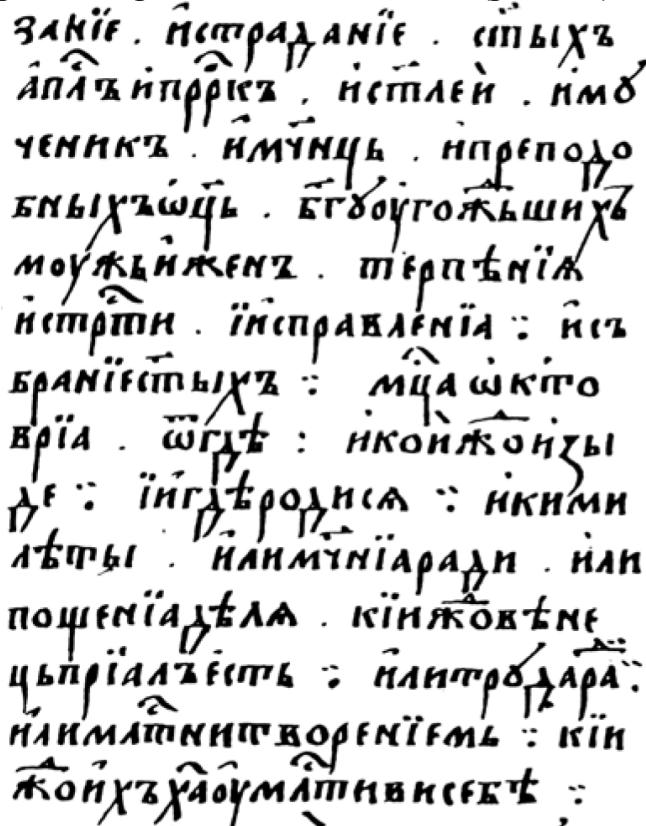
ШЬЛЪЮСИПОГОУ
БНТЪНАСТЬ ВЪ
МЪТАКЪТОКСИ
СТЫІНБЖНН НЗА
ПРѢТНЮМОУНІ
ГЛЯ · ПРѢМЛЪУН-
НН ЗНДЕНЗНЮГО

Рис. 46. Устав з “Остромирового Євангелія” (1056 р.)

Устав — рання каліграфічна форма кирилиці. Літери вписувались у квадрат і вирізнялись прямолінійністю та кутастістю форм, без проміжок між словами. Відстань між рядками дорівнювала не менше висоти рядка. Літери — широкого жирного накреслення, за винятком кількох вузьких овальних літер (о, е, с, р). Літери з, у, р, х, ц, ш мають великі виносні елементи, які пожавлюють це письмо. Уставне письмо своєю складністю написання вимагало часту зміну положення кута пера, тому текст більше малювався, ніж писався. Прикладом класичного уставного письма є “Остромирове Євангеліє”, яке було виконане дияконом Григорієм на замовлення новгородського “голови” Остромира, і вирізняється високою майстерністю

письма і художніх засобів оформлення. Цікавою особливістю Остромирово Євангелія є рядки по всій Книзі, які складаються з 12 літер без відстаней між словами (рис. 46).

Напівустав — нова форма кирилиці, що склалася в ХІУ-ХҮІІІ ст. У цей час зростає потреба в книгах і прогресійні писарі, економлячи час, пишуть швидше і вільніше. Це письмо — більш світле, літери — кругліші, слова і речення розділені відстанями (рис. 47).

Закії . ністраданіє . атьхъ
Апостолъ і пророкъ . нісплеї . німб
Ченникъ . німчнцъ . ніпреподо
Бильтъшъ . бгдоугохъшихъ
моужъйженъ . тєрпъніж
ністрти . іїсправленія : ніз
Браніїстъхъ : мїа юкіто
Врїа . югдѣ : нікоїжонізы
лѣ : іїгдѣродис : нікими
лѣтъ . нілімтніади . ніли
пошеміадѣла . кїнжовѣне
цъпраїалзѣсть : ніліпраїара.
ніліматніпворенїемъ : кїн
жокхъхъоумлітииесѣ ,

Рис. 47. Напівустав XVI ст.

З'являються чисельні скорочення, різні надрядкові позначки, наголоси і ціла система розділових знаків. Письмо має нахил вправо, засічки зустрічаються не систематично. Напівустав проіснував доки, доки існувала рукописна книга, він був основою для шрифтів першодруків.

Визначною пам'яткою напівустава в Україні є “Пересопницьке Євангеліє” (1556-1561 рр.), виконане Михайлом Васильовичем з села Пересопниця на Волині. Щоправда, Ю.Ф. Карський вважає це письмо новітнім уставом. “Пересопницьке Євангеліє” є вершиною оздоблення української рукописної книги другої половини XVI ст. “Пересопницьке Євангеліє” написане чіткими напівуставними літерами і складається з 460 пергаментних аркушів. Зберігається ця пам'ятка в рукописному відділі ЦНБ АН ім. Вернадського в Києві.

Напівустав — шрифт першодруку Ів.Федорова у Львові.

Скоропис — третій за часом еволюції кириличного письма. Скоропис виявився одним з найбільш рухливих форм кирилиці. Нею пишуться різні грамоти, акти, книги. Скоропис як принципово новий за своєю графічною основою тип письма не слід плутати зі скорописанням — поняттям швидше

психологічним, а ніж графічним. На кінець XVII ст. скоропис досягає апогею у своїй віртуозності і складності. Новий каліграфічний стиль не має аналогів у європейській культурі, здається, що саме тут виражені почуття волі і національної самобутності (рис. 48-49).

Сіхомні архи єпіп
радопатиса; дуід
дасотерногонгъ джип

Рис. 48. Скорописна корилиця XVI ст.

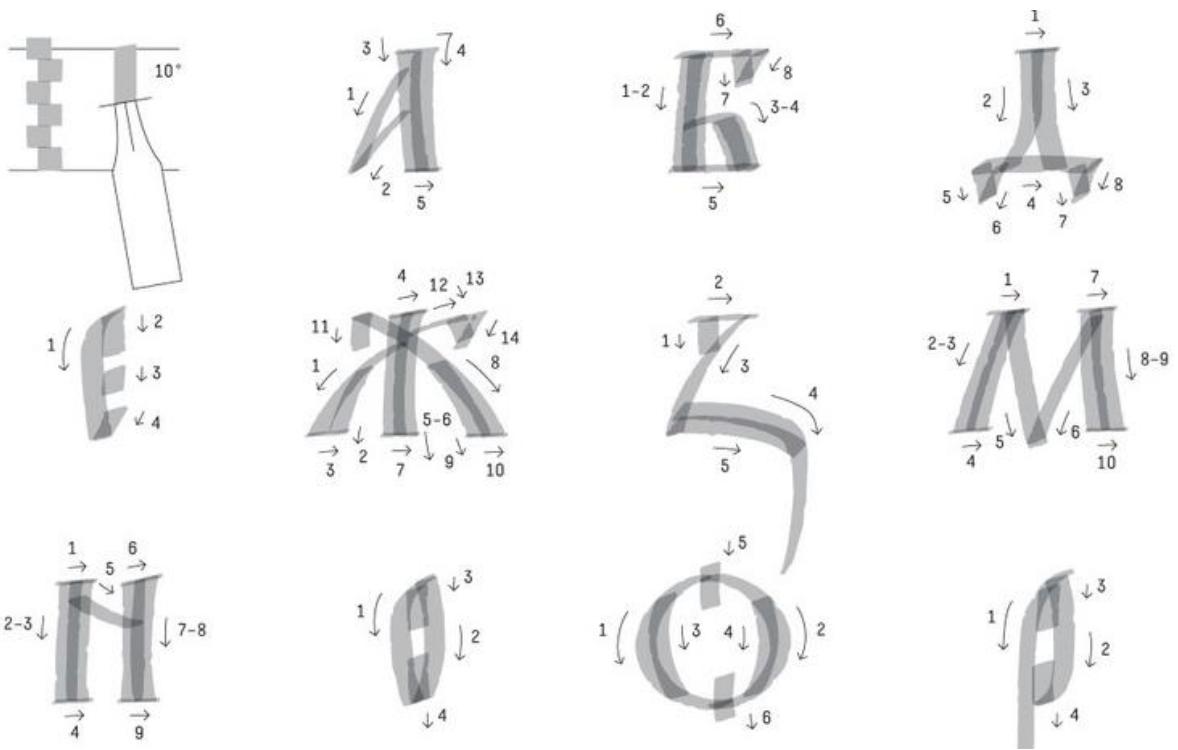
АхббВв
ГДЕЖК
ЗДИРКЛ
МмННОП
РСЕПУФ
ХДОЯ

Рис. 49. Абетка українського скоропису XVII ст. (варіант)

АЗБУКА

древнерусского письма
УСТАВ

І Б Е Г І Є С І Ї З

И К И Й И Н О Г Ї

҃ Ф Х Щ Ч И П

Посилання на відео:

https://www.youtube.com/watch?v=obzJYouxJ-o&ab_channel=AliakseiKoval

https://www.youtube.com/watch?v=GNXIVo7vC7M&ab_channel=ViktorPushkarev

https://www.youtube.com/watch?v=pHrqxL98nLs&ab_channel=uchilka.in.ua

Шрифтовая композиція — це гармонійно пов'язаний між собою набір букв, блоків тексту та інших його деталей, із яких складається композиція.

Практична робота /ЗАМОВЛЕННЯ КЛІЄНТА/:

1. Для виконання знадобиться 1 листи формату А3
2. За допомогою писемності Київської Русі (вязь, устав, напівустав, скоропис) виконати вивіску для офісу:

**Ні мистецтво, ні мудрість не можуть бути
достигнути,nicu ім не навчитися**

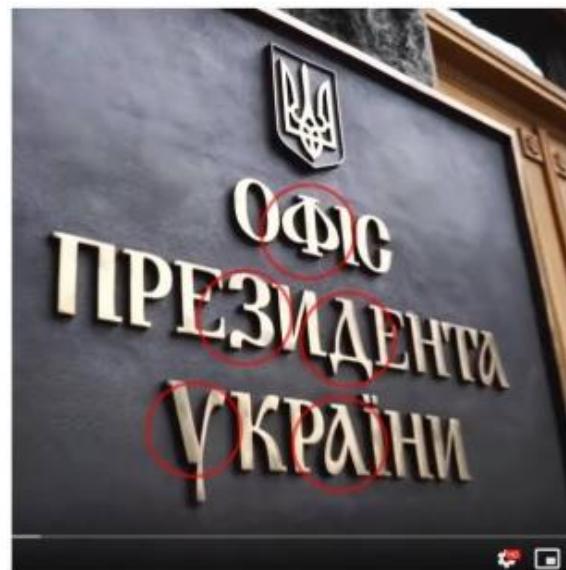
**Займатися мистецтвом неможливо без
постійних тренувань і розвитку.**

**ЖИВОПИС - ЦЕ ПОСТІД, АНУ БАЧАТЬ, Я
ПОСТІД - ЦЕ ЖИВОПИС, АНІЙ ЧУЮТЬ.**

**Картини живуть своїм власним
життям, народженим душою**

Художника.

Зразок роботи:

Аа Бб Вв Гг Дд
Єє Жж Зз Ии Йй
Кк Лл Мм Нн Оо
Пп Рр Сс Тт Үү
Фф Хх Цц Чч Шш
Ыы Ъъ Ээ Юю Яя

Перевірка знань:

1. Що таке шрифт ?
2. Які елементи букв ви знаєте?
3. Охарактеризуйте шрифт готичний?